

На святі волі.

Був день—як сон.

Ясне зранку небо і багато-багато сонця. Ціле море людських голів навкруги—шумливе, але стримано-спокійне море. І розгорнулась поруч безконечна стрічка людей, що безупинною лавою йшли і йшли протягом цілого дня, ані на один мент цього живого людського потоку не спляючи. Мають корогви на вітрі, голосно лунають нечуті ще слова, гремить бадьора мелодія, радість сяє на обличчях сотень тисяч людей, що вперше людьми себе почувли. Ось блакитно-жовті—сонце і небо—українські прапори; ось червоні, як гаряча кров, робітницькі знамена; ось біло-червона лава польських стягів, і нечисленна сила інших. Всі простяглися в ряд, зникаючи в далекій перспективі. Старий Хрещатик мов маком враз процвів і все нові й нові знамена йдуть за тими, що одбули свою чергу. Братання народів, поєднання розпорошених мас, привіт усім і кожному—це найчистіше свято народної волі, великдень нового життя, що осяяло враз похмуру російську дійсність. І на все те дивиться сканатований і ланцюгами звитий Столицін, похилившись на своєму, здавалось, непохитному постаменті—найкращий символ помершого ладу. А батько козацький Богдан разом з гетьманською булавою тримає в руці небесно соняшний прапор—символ радості й надії для рідного краю.

Як сон!

Очам не вірилось. Невже це діється в Росії? У тій Росії, що була досі справжньою тюрмою для народів і людей, могилloю для розуму і волі, кладовищем слова та ідей? У тій самій Росії, що корилась мовчки деспотам і не знала ні найлекшого поруху без дозволу відповідної влади? Де тая власть тепер?... А отже бадьоро, пошикувавшись у міцні, стрункі колони, йдуть і йдуть, без кінця і краю, в одну громаду скуті вірою й надією, громадським почуттям озброєні людські маси. І короговки мають у повітрі, величні лозунги лунають безборонно. Зникли Держиморди—і нігде й тіні якогось безладдя, ні найменшого заметушівня, найдрібнішої заминки. Як по нотах одбувається урочистий концерт.

Справди це—мов сон...

Народні маси всіх націй і класів за кілька днів, як стали громадянами, як у ~~своїх~~ людей почувли—виросли безмірно, недосяжно. Це вже не розпорошений хаос людський, а залізна міцна організація, скована тією найтвердішою дисципліною, що може дати тільки свідомість і почуття людського свого достоїнства. Воля, самий її подих, переродили них ще вчора роз'єднаних і полохливих людей, вдихнули їм живу душу і створили поміж них сьогодні міцну спайку, якої не розбити вже ніякими молотами. За кілька гарячих днів зроблено таку колосальну роботу в організації й дисципліні, що її століття не могли витворити. Перше свято волі виявило такий інстинкт ладу й народньої самоорганізації, який одчиняє просто-таки безмежні перспективи новому життю й дозволяє без остраху дивитися в майбутнє.

І ще одне виявилось на цьому святі народів оновленої Росії. Багато лозунгів лунало, та поруч стародавнього, але невмірущого гасла: „воля, рівність і братерство“, найчастіше розлягалось і з уст, і з прапорів—„хай живе демократична республіка“. На цьому гаслі зійшлася величезна більшість, і перше свято волі в Київі було й першим же таки причудним підрахунком голосів, свого роду плебісцитом. Всенародній плебісцит у нашому рідному місті рішуче одкинув форми традиційної монархії.

Був день—як сон. Але сон цей не розвіється, бо це ж сама жива, твереза правда. Сотнями тисяч уст, промовила вона 16 марта в Київі, що до старого нема вже вороття. Воно вмерло й не воскресне.

Сергій Єфремов.